

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Настоящият анализ на четири основни форми на радикализация в България дава възможност за оценка на основните заплахи, главните действащи лица и техните прояви, както и на основните групи в риск в страната. Въз основа на извършения преглед на мерките, предприети от съответните институции, е предложена дискусия на слабите страни в институционалния подход за противодействие на радикализацията и са направени препоръки за подобряването му.

Ислямистка радикализация

Към днешна дата България остава относително незасегната от дейността на международни ислямистки групировки. Това може да се обясни с отсъствието от българския контекст на важни фактори, за които се счита, че допринасят за ислямистка радикализация в Западна Европа, като например колониалното минало и значителната имиграция⁶⁹⁶. Същевременно България е страна, в която живее традиционно мюсюлманско население с дълбоки исторически корени и в която има отдавна установени механизми за регулиране на между-религиозните и между-етнически отношения. Тези два фактора имат възпираща сила по отношение на потенциално негативното влияние, което наблюдаваните в световен мащаб процеси на ислямистка радикализация биха могли да окажат в България.

По отношение на външните заплахи, участието на България в международната антитерористична коалиция и наличието на български военни контингенти в различни кризисни точки по света прави страната потенциален обект на терористични действия. Свидетелство за това е първото терористично нападение, извършено на българска територия през юли 2012 г. Според оценките на разузнавателните и правоприлагащите институции, рисковете за националната сигурност са се повишили след това нападение⁶⁹⁷. На фона на ескалиращата заплаха от войнствения ислямизъм, конфликта в Сирия и създаването на ИД, и в контекста на географската близост на България до страни, изнасящи ислямистки радикализъм, страната става все по-уязвима на рискове, свързани с транзитно преминаващи транснационални бойци и възможността от изграждане на логистични структури и мрежи за подпомагане на тероризма. Това е видно от доклада TE-STAT на Европол за 2014 г. за обстановката и тенденциите в развитието на тероризма в ЕС, в който България се споменава сред европейските страни (наред с Австрия, Унгария, Чешката република, Словакия, Полша, Хърватска, Словения, Сърбия,

---

⁶⁹⁶ Psoiu (2014), с. 773.

⁶⁹⁷ *Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), приета с Решение № 1039 на Министерския съвет от 30.12.2015 г.* Достъпен на: <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=979> (последно посетен на 17.02.2016 г.).

Македония), използвани като сухопътни маршрути за транснационални бойци към и от Сирия и Ирак⁶⁹⁸.

Според последните анализи на българските разузнавателни служби, отразени в наскоро приетата Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.), свързаните с ислямистка радикализация рискове за вътрешната сигурност произтичат от достъпността на радикална ислямистка пропаганда в интернет, крайната бедност и социална изолация на някои общности в страната, заплахите от провокиране на антиислямски и ксенофобски настроения и възможните последващи конфронтации на етно-религиозна основа⁶⁹⁹. Вътрешните рискове от ислямистка радикализация се дискутират понастоящем в контекста на две тенденции. Едната се отнася до процесите на прозелитизъм на салафитски интерпретации на исляма и засилена религиозност на основата на салафизма сред някои българоезични мюсюлмани. Другата е свързана с проявите на символично одобрение за международни ислямистки организации на основата на салафитски интерпретации на исляма сред някои роми мюсюлмани. Представителите на първата група следва да се асоциират по-скоро с пуристкия клон на салафизма, залагащ на ненасилствени, неполитически методи на разпространение и просвета. Представителите на втората група изглежда се асоциират с по-радикални аспекти на салафитските интерпретации на исляма, което се изразява в прояви на симпатия към ИД и оказване на логистична подкрепа за транснационални бойци. Трябва да се посочи, че според експерти тези действия не са съпътствани от по-дълбока интернализация на салафитската доктрина. При всички случаи препоръчително е да се проведат задълбочени изследвания на причините, както и на характера на механизмите, действащи на индивидуално и групово ниво, които генерират този процес.

Определени групи от населението в България могат да бъдат приети като групи в риск от вътрешна ислямистка радикализация и по-специално някои конвертити в исляма от ромската общност⁷⁰⁰. С лишаването от свобода на някои от лидерите и основните действащи лица от тази общност, съществува риск те да окажат радикализиращо влияние на лишените от свобода, с които влизат в контакт.

Трябва да се подчертае, че според преобладаващата оценка на експерти по въпросите на исляма и мюсюлманските малцинства нито салафитските интерпретации на исляма, нито някоя от воинствените им версии могат да намерят почва сред мюсюлманските общности в България⁷⁰¹. Това се дължи

⁶⁹⁸ Europol (2015), European Union Terrorism Situation and Trend Report. European Policy Office, с. 22.

⁶⁹⁹ Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2025), Проект, с. 4-5.

⁷⁰⁰ Експертно интервю с представител на правоприлагащите и разузнавателните органи, 8 април 2015 г.

⁷⁰¹ Zhelyazkova (2014), с. 603; Роев, В., Арабистът проф. Цветан Теофанов: Не видях нищо страшно в Гърмен, 20.03.2009 г., интервюто е достъпно в интернет на адрес: <http://www.politika.bg/article?id=12129>; според Йордан Пеев, един от изявените изследователи на исляма в България, салафитските интерпретации на исляма, разпространявани от Саудитска Арабия, имат много по-сериозно влияние в Западна Европа, докато в България те не се приемат от преобладаващото мнозинство от мюсюлманското население (експертно интервю, 23.06.2015 г.).

на дълголетната ханифитско-сунитска традиция на исляма в страната, утвърдена през вековете и в условията на съвместно съществуване с православно християнство⁷⁰². Устойчивостта на българските мюсюлмански общности на войнствени идеи, свързани с някои от салафитските интерпретации на исляма, ясно проличава от факта, че страната не е източник на транснационални бойци. Това е особено впечатляващо предвид тревожно големия брой транснационални бойци, присъединяващи се към ИД от редица членки на ЕС, както и от балканските страни.

Дясно и лява радикализация

Дясното пространство в България е твърде разнородно и обхваща политически партии и извънпарламентарни актьори, в това число организации и неформални групи. И парламентарно представените, и извънпарламентарните политически партии, и неформалните десни групировки изпитват силни националистически сантименти, които се градят на остра реторика срещу малцинствата, чужденците и имигрантите. Силно ударение се поставя на българската нация, която често се дискутира от позициите на строго етнически ексклузивизъм. Споделените от десните актьори идеи са екстремна културна консерватизъм, расизъм, антисемитизъм и хомофобия. Те се идентифицират с идеята за ред, налаган със „силна ръка“ и изповядват форма на популизъм, основан на противопоставянето между (корумпираните) елити и хората. Други силни елементи в идеологията на десните актьори са силно изразеният антиевропеизъм и реториката срещу имигрантите и в полза на сигурността. Важно е да се отбележи, че някои десни актьори и по-конкретно политическа партия „Атака“ си присвояват аспекти на лявата реторика, включително настоявания за ренационализация на продадените на чужди инвеститори държавни предприятия или за преразглеждане на приватизационните сделки⁷⁰³. Хибридната програма на „Атака“ е резултат от сложни финансови обвързаности и политически лоялности, в това число славянофилската идентификация с интересите на Русия в България и в Европа. Пропагандираният от „Атака“ дясно-ляво идеологически микс изглежда възможен благодарение на поддръжниците от крайнодясното и крайнолявото, които изпитват обща носталгия по силното авторитарно управление и егалитаризъм на бившия тоталитарен режим и затвърждават антизападния национализъм. Идеологическата хибридность и опортюнизъм на „Атака“ водят обаче до изолация на партията от останалите десни играчи в страната.

Непредставените в парламента десни формации са по-малки. Макар да не участват в изборите за Народно събрание и за органи на местно самоуправление, те са много активни сред определени младежки кръгове и футболни запалянковци. По-слабо идеологизираните скинхедс-банди, които често се смесват с футболните агитки, са най-младата и най-агресивна част от радикалното дясно. Други актьори от същия идеологически спектър са сдруженията

⁷⁰² Общоприето е, че тази традиционна интерпретация на исляма (ханифитски сунизъм) е най-умереното учение в исляма (Цветан Теофанов в негово интервю за в. „Политика“, 20.3.2009 г. Интервюто е достъпно в интернет на адрес: <http://www.politika.bg/article?id=12129>, последно влизане на 12 юни 2015 г.)

⁷⁰³ Ghodsee (2008), с. 26-39; Todorov, A. (2012) *The Extreme Right-Wing in Bulgaria*, Friedrich Ebert Stiftung; Genov (2010), с. 41.

с активна издателска дейност в сферата на мистицизма. Те запълват идейната празнота в радикалното дясно, като създават източници на алтернативна история, превеждат чуждестранна езотерична и окултна литература, книги за нацизма и за теориите на конспирацията или като образуват свои собствени религиозни секти, почитащи езически български богове. Трети вид извънпарламентарни актьори са квазивоенните групировки с относително последователна идеология. Тези три категории извънпарламентарни групи често имат обща членска маса и едновременно взаимно си влияят и се борят помежду си. Важно е да се отбележи, че радикалните десни групировки, макар да са фрагментирани и непостоянни, се ползват със значителна латентна подкрепа от „неактивни хора“. Тази безмълвна подкрепа може да се активира от събития, имащи потенциала да прераснат в актове на насилие от типа на масовите безредици. Понастоящем лидерите на крайнодесните активисти не са способни да мобилизират голям брой поддръжници, тъй като залагат предимно на популистка реторика и са твърде ангажирани с лични конфликти, които водят до по-нататъшна фрагментация на дясното политическо пространство.

Репертоарът от действия на десните актьори е разнороден и варира от публикуване на текстове, разпространение на националистическа литература и пропаганда чрез програмите на собствените им телевизии, до масови протести, шествия и маршове, както и просветни дейности или концерти. Важно е да се отбележи, че десни актьори стават участници в актове на насилие, вариращи от подбуждащи към омраза изказвания и оскверняване на мюсюлмански или еврейски храмове или гробища, до набези за отмъщение (или актове на насилие) срещу роми, имигранти, лица с различен цвят на кожата или срещу тези, които им изглеждат гейове.

Въпреки високите нива на подкрепа за радикалните леви идеи сред българското общество, радикалните леви партии в страната получават много слаба подкрепа на избори. Главните извънпарламентарни актьори, участващи в радикални леви групировки, са комунистическото ляво, анархисткото ляво, новото ляво и зелените. За разлика от последните две групи комунистическото и анархисткото ляво имат революционна идеология и реторика, която не предвижда социална промяна посредством процеса на представителната либерална демокрация, но точно както новото ляво и зелените, и те вярват, че истинска социална промяна може да се постигне само когато обществото е готово. Затова не съществуват значителни различия в репертоара от действия на четирите групи. Действията им са почти изцяло ненасилствени и са насочени към популяризиране и дискутиране на леви идеи и борба за социална справедливост, по-специално за правата на мигрантите, малцинствата и работниците. Спокойно може да се твърди, че не съществува непосредствена заплаха от крайноляво насилие, макар че според неофициални източници, радикалните леви идеи набират популярност.

Конкретна група в риск от крайнодясна радикализация са юношите във възрастовата група от 14 до 18 години. Влиянието на радикалните идеологии върху непълнолетните в България остава недостатъчно изследвано. Ето защо е важно е да се проведат изследвания за анализиране на причините и механизмите, които тласкат млади хора към участие и активност на крайнодясната сцена.

Футболно хулиганство

Футболното хулиганство в България е свързано с фактори като посещаемостта на футболните мачове и участието на предприемачи от сивия сектор в икономиката и престъпните среди в управлението и собствеността на футболните клубове. Освен това две тенденции, свързани с политическата нестабилност и междуетническите напрежения, изглежда пораждаат рискове от радикализация на футболните фенове.

Спадът на посещаемостта на мачовете след 2000 г. води и до спад в броя на хулиганските прояви. С намаляването на публиката, намаляват и рисковете от радикализация на футболните фенове. От друга страна тази тенденция се компенсира от факта, че спадът на посещаемостта засилва ролята и влиянието на добре организирани ядра на агитките, което от своя страна създава по-висок риск от насилствени прояви.

След период на фалити и възобновяване на футболни клубове, притежавани от предприемачи от сивия сектор и престъпните среди, сега собствеността на големите футболни клубове е значително по-прозрачна и узаконена. Това развитие води до спад във влиянието на престъпността върху футболните фракции.

След период на политическа нестабилност през 2013 – 2014 г. се проявиха редица нови рискове от радикализация на футболните запалнянковци. Най-сериозният от тях е свързан с използването на футболни фенове като участници в политически демонстрации. Има редица примери за платено участие в протести, контрапротести, провокации и услуги за физическа охрана на политици. В определени случаи футболни фенове, вербувани от политически партии за участие в иначе автентични протести, провокират насилие дори срещу полицията. Необходимо е да се извърши допълнителен анализ, за да се разбере: 1) кои са факторите и условията, водещи до такива явления; 2) дали радикализацията на ултрасите и футболните фенове се проявява единствено в ситуации на политическа и икономическа нестабилност; 3) до каква степен участието на футболни фенове в политически протести е в резултат на автентични политически възгледи или е мотивирано единствено от финансови стимули; 4) какъв е размерът на финансовите средства, необходими да се мобилизират няколко хиляди ултраси.

Сериозен дългосрочен риск от радикализация на футболните фенове възниква от етническите напрежения между ромските и българските общности на местно равнище или в някои от големите градове. Важен фактор в това отношение са и честите институционални промени в Министерството на вътрешните работи след всяка смяна на правителството, които водят до загуба на експертен опит и ресурси.

Експертите в областта на разузнаването и правоприлагането следва да имат предвид, че тенденцията да се използват футболни фенове в политически протести или в етнически конфликти на местно равнище носи риск от радикализация не само на футболните фенове, но и на конфликтите, в които са ангажирани да участват. Затова е много важно тези процеси да се наблюда-

ват и да се трупат експертни познания за механизмите на действие, както и да се разработват обосновани политики за тяхното противодействие.

Институционален подход и мерки

Въпреки че българското правителство е формулирало национална стратегия по сложните въпроси на радикализацията, която може да води до насилие, съответните органи и институции са на много ранен етап в разработването на методи за идентифициране, предотвратяване и противодействие на процесите и проявите на радикализация. На настоящия етап процесите на радикализация, факторите, които я провокират, пътищата на проникване на радикални идеи, както и характера на уязвимостите на определени групи не се разбира достатъчно добре от съответните държавни институции. По тази причина е в начален стадий експертното разбиране за начините за предотвратяване и справяне с тези проблеми.

Макар правоприлагащите и разузнавателните органи да проявяват епизодична активност по осъществяване на наблюдение и прилагане на репресивни мерки и възпиращи действия по отношение на радикализацията, липсват систематични и организирани усилия от страна на институциите за ранно разпознаване и превенция на такива тенденции. Освен това участието в тези усилия на други важни публични актьори, от образователната и социалната система например, е ограничено. Правоприлагащите органи и органите по сигурността играят важна роля за противодействие на свързаната с насилие радикализация, но към намеса от тяхна страна трябва да се прибегва като последна мярка, след като са изчерпани средствата на меките интервенции.

С предотвратяване и противодействие на радикализацията са натоварени множество държавни институции в сектора на правоприлагането, националната сигурност и правосъдната система. Други органи също участват в противодействието на радикализацията, в това число съдилищата, които регистрират вероизповеданията и политическите партии, както и частни актьори с функции и правомощия по отношение на спортното хулиганство. Изисква се по-проактивен подход, който започва с правилното разпознаване и степенуване на свързаните с радикализацията проблеми от страна на всички ангажирани институции в стратегическото им планиране и в ежедневната им дейност.

Що се отнася до правоприлагащите органи и Агенцията за национална сигурност, конкретните предизвикателства, свързани с противодействие на радикализацията, произтичат в голяма степен от общите предизвикателства пред сектора на правоприлагането и сигурността в България. Честите реструктурирания в ДАНС и МВР крият рискове за ефективната работа на полицията и служителите по сигурността, особено в сложни случаи като свързани с радикализация прояви. Тепърва ще се оценява ефектът от приетите неотдавна закони, уреждащи службите за сигурност. Същевременно голямото текучество на служители в службите за сигурност застрашава процеса на натрупване на устойчив експертен опит, знания и ноу-хау за разбиране и противодействие на радикализацията.

Колкото до съдебната система – прокуратурата и наказателните отделения на съдилищата, те са изправени пред все по-сложни случаи на радикализация – лява, дясна и ислямистка, както и пред необходимостта да обогатяват своя експертен опит и знания с оглед ефективно наказателно преследване и справедливо правораздаване в тези случаи.

Противодействие на конкретните предизвикателства и тенденции в процесите на радикализация

Към въпроса за потенциална **ислямистка радикализация** в България трябва да се подхожда най-напред от гледна точка на превенцията, като сериозно внимание следва да се обръща на разработването на меки мерки, целящи диалог с групите и лицата в риск в съчетание с въвеждане на съпътстващи алтернативи за тяхната интеграция. Този подход следва да ангажира редица граждански институции на централно и местно равнище, а правоприлагащите институции да се намесват като последна мярка на противодействие, след изчерпване на по-меките подходи. Разработването на меки политики и мерки трябва да се основава на изследвания и анализ на мотивиращите фактори и социалната динамика, които излагат определени групи и лица на местно равнище на риск от радикализация. Политиките за превенция и противодействие на потенциалните рискове трябва съответно да са насочени към специфичните социални, икономически и културни реалности на местно равнище. Показателно е, че засиленото наблюдение, многобройните арести, трите последователни съдебни дела и двете осъдителни присъди на Ахмед Муса от Пазарджик от 2003 година насам на практика не са възпрели дейността му. Напротив, влиянието му расте, общността, която го счита за лидер се разраства, а действията ѝ надхвърлят обикновените прояви на религиозен пуризм и набожност. На този фон спокойно може да се твърди, че случаят на Ахмед Муса доказва как **мерки, които са единствено репресивни, не са достатъчни за предотвратяване или противодействие на процеси със сложни социални корени.**

Справянето с потенциалната вътрешна ислямистка радикализация и противодействието на проявленията ѝ е невъзможно без участието на самите мюсюлмани. Затова всеки подход на ниво политики, залагащ единствено на репресивна превенция или реактивна репресия, без ангажираното участие на ръководството на мюсюлманското изповедание, ще бъде неефективен, а ако се прилага невнимателно, може да застраши междуетническите и междурелигиозните отношения в страната. Политиките за превенция трябва да се разработват по начин, който да укрепва вътрешните механизми в самите мюсюлмански общности, които доказано ги правят устойчиви на външни влияния, свързани с нетрадиционни интерпретации на исляма. Трябва да се отчита ролята на Главното мюфтийство в този процес и да се разработят политики за улесняване на диалога между духовните водачи на мюсюлманите и съответните институции. Като се имат предвид посочените в настоящия доклад основни причини за проникването на салафитски интерпретации на исляма сред някои сегменти на мюсюлманската общност в страната, препоръчително е да се обмисли оказването на подкрепа за укрепване на независимостта на Главното мюфтийство от мощни външни центрове на исляма. Такъв подход може да включва, без да се ограничава с това, разработване на

стратегии от Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет за комуникация и редовен диалог с ръководството на мюсюлманското изповедание, изготвяне на стратегии за осигуряване на по-добра финансова самостоятелност на мюсюлманското изповедание, подкрепа за гарантиране на финансовата независимост и подобряване качеството на образование в ислямските учебни заведения в страната. И не на последно по значение място, ролята на Главното мюфтийство би могла да е по-проактивна в контекста на глобалните предизвикателства и заплахи от радикализация чрез изразяване например на официални позиции по ключови въпроси, свързани с изповядването на исляма, и чрез засилване на контрола над структурите на мюсюлманското изповедание и мюсюлманските учебни заведения в страната.

Благоприятно въздействие върху ромските махали, където се наблюдават някои прояви на символична подкрепа за ислямския джихадизъм, биха имали ефективни социални и образователни програми, които да помогнат на местните общности да се еманципират от такива влияния.

Ефективните мерки за правоприлагане и наказателно преследване на действията, свързани с потенциално насилствена ислямистка радикализация, трябва да се основават на законодателни мерки, актуализирани в съответствие с динамиката на процесите в Европа и в България. Добра стъпка в тази посока е приетият на 25 юни 2015 г. Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс с разпоредби, инкриминиращи актовете на преминаване през територията на България с цел тероризъм, както и съучастието в такова преминаване⁷⁰⁴. Заслужава да се обсъди, съвместно с ръководството на мюсюлманската общност, възможната полза от евентуално правно дефиниране на елементите на радикалния ислямизъм.

По отношение на **дясната радикализация**, правните и институционални структури в страната изглеждат добре подготвени за наблюдение и наказателно преследване на такива актове. Няма обаче данни, че съответните органи прилагат превантивни мерки. Правоприлагащите институции изглеждат добре запознати с протичащите процеси в повечето радикални групировки и имат достатъчен капацитет да реагират на актове на насилие. Някои проявления на дясната радикализация обаче, като престъпленията по расистки и ксенофобски подбуди и други породени от омраза престъпления, продължават да се считат за недостатъчно приоритетни от държавата и нейните органи. Престъпленията от омраза например не се преследват съдебно като такива, а се разследват и наказват като хулигански прояви. Без добро познаване на действителния мащаб, естеството и потенциалните вредни последици на тези тенденции от широк кръг институционални актьори не могат да се овладеят първопричините за проблемите, свързани с радикализацията и насилствения екстремизъм. Ако остават нерешени, те могат да задълбочават разделението и поляризацията и да предизвикват реакционни и екстремистки нагласи и в други части на обществото. И държавните институции, и семействата пренебрегват ролята на превантивните мерки при учениците, които са най-уязвими и податливи на радикализация. В действителност необходимостта от полити-

⁷⁰⁴ Закон за изменение и допълнение на НК, чл. 108А, 3 (6,7). Приет на първо четене от НС на 25.06.2015 г.

ческо и мултикултурно образование, както и цялостната роля на образованието за предотвратяване на радикализацията в семейството и в училище не са подложени на обществен дебат.

По отношение на **футболното хулиганство**, властите в България предприемат редица мерки за наблюдение, предотвратяване и ограничаване на променящия се облик на това явление. През 2000 г. в ГДНП на МВР се сформира работна група, която да упражнява системен мониторинг на футболното хулиганство. Предвид нарастващата сериозност на проблема, в състава на групата бяха включени служители и от други поделения на МВР. Полицията и Българският футболен съюз започнаха съответно да извършват оценка на риска на футболните мачове в съответствие с установената международна практика с оглед разгръщане на необходимите ресурси и прилагане на подходящи мерки за поддържане и опазване на обществения ред преди, по време и след края на футболните срещи. Създадена бе и съответната правна рамка с приемането през 2004 г. на Закона за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия (ЗООРПСМ), в който се съдържат разпоредби, целящи осигуряване на по-добра сигурност и безопасност по време на футболни мачове, както и по-строги санкции за прояви на футболно хулиганство.

Съществуват обаче редица проблеми, свързани с реакцията на правоприлагащите органи на футболното хулиганство. Предвиденият в ЗООРПСМ Единен автоматизиран регистър с данни за извършените прояви на футболно хулиганство и техните извършители все още не е създаден. Тъй като регистърът е инструмент в помощ на наблюдението, контрола и наказването на проявите на футболно хулиганство, необходимо е да се положат усилия за създаването му.

В Наказателния кодекс липсват разпоредби, които да разграничават футболното хулиганство от останалите нарушения на обществения ред. Това възпрепятства системния мониторинг и измерването на статистическите признаци на явлението. Проявите на футболно хулиганство се регистрират понастоящем от полицията и съдилищата като „дребно“ и „едро“ хулиганство, което не дава възможност на органите на реда да добият представа за действителния мащаб на проблема. Въпреки законодателните промени и специализацията на правоприлагащите органи в борбата с футболното хулиганство, **все още липсва системна публично достъпна полицейска статистика и анализ на явлението.**

Следва да се посочи, че мониторингът и систематизирането на информация относно футболното хулиганство, както и прилагането на добре обосновани и навременни превантивни и репресивни мерки, са затруднени от честите институционални реструктурирания в МВР и голямото текучество на служители. Тези фактори се отразяват зле на натрупването на умения и експертен опит за борба с футболното хулиганство.

Трябва да се отбележи, че засега полицията избягва да работи за предотвратяване или разбиване на високорисковите взаимоотношения между политически партии и футболни агитки. Този подход е „асиметричен“ и включва

мерки за предупреждение и санкциониране на футболните фенове, но не и на политическите посредници. Предвид високия риск, който крие използването на футболни фенове в политически протести или в етнически сблъсъци на местно равнище, е необходимо да се прилагат мерки за ефективно възпиране и ограничаване на финансово мотивираното и смуцаващо сътрудничество между политически партии и футболни агитки. За ограничаването на това явление трябва да работят не само органите, отговарящи за футболното хулиганство, но и тези, които се занимават с противодействие на политическата радикализация и екстремизма (като например ДАНС).

През последните няколко години и особено след зачестилите терористични нападения на територията на Европа, правителството на България предприе редица стъпки за постепенно разработване на така необходимия цялостен подход на ниво политики, който съчетава ранно идентифициране и превенция на радикализацията със засилени проверки и репресивни мерки срещу екстремизма и терористичната дейност. Междуведомственото сътрудничество, обменът на информация и съвместните интервенции са съществена предпоставка за успеха на планираните мерки, както и за развитието на аналитичен капацитет, експертни знания и умения в рамките на държавната администрация и останалите основни заинтересовани страни, особено що се отнася до служителите и специалистите на първа линия. В този контекст е необходимо да се положат усилия за създаване на утвърдени канали за между-ведомствено сътрудничество и ангажиране на обществеността на местно равнище. Необходимо е натрупаният в другите държави членки на ЕС опит в създаването и прилагането на превантивни и репресивни подходи към радикализацията да се проучва, отчита и адаптира към българския контекст.